

Beleidsrapportage Corona Gedragsunit

Nr. 8– 5 november 2020 - **concept**

1. Achtergrond

De Corona Gedragsunit van het RIVM ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en –communicatie. Het ministerie van VWS is opdrachtgever van de gedragsunit.

In deze 8^e beleidsrapportage volgen de belangrijkste highlights voor beleid van de opbrengsten van de afgelopen zes weken.

Bij de vertaling van de inzichten uit ons gedragsonderzoek naar bruikbare communicatiestrategieën en ondersteuningsinterventies kan gebruik worden gemaakt van onder andere een actuele gedragstaxonomie, het theoretisch kader van de gedragsunit en het communicatie-stappenplan. Deze documenten staan op de [gedragsonderzoekspagina](#) van RIVM.nl. Uiteraard zijn ook de medewerkers van zowel de gedragsunit als van de leden van de wetenschappelijke adviesraad van de gedragsunit hierover te raadplegen.

2. Onderzoeksresultaten

Highlights onderzoeksresultaten periode 25 september – 5 november 2020

- Mensen maken zich meer zorgen over het corona virus en mentale klachten nemen weer toe sinds de zomer. Uit interviews komt het beeld dat mensen denken dat er een lastige (winter)periode aankomt. Ze denken er al over na hoe de feestdagen ingevuld gaan worden.
- Het draagvlak voor testen bij klachten is licht afgenomen, maar het percentage mensen met nieuwe klachten dat zich laat testen is gelijk gebleven met de vorige onderzoeksrunde, 42%.
- In de situaties dat mensen thuis moeten blijven, proberen veel mensen dat ook te doen. Echter, hier is niet iedereen even consequent in. Het hoogste percentage 'thuisblijvers' zit in de groep die positief getest is (79%), het laagste in de groep die terugkeert uit een oranje of rood gebied (27%).
- In interviews geven mensen aan dat ze wel voorzichtiger zijn als ze met klachten naar buiten gaan. Voor de geïnterviewden die positief getest zijn is het niet altijd duidelijk wanneer ze weer naar buiten mogen (klachtenvrij zijn).
- Het driewekelijkse trendonderzoek naar beleving en naleving van de gedragsregels is nu 2 keer uitgevoerd. Op 12 november worden de eerste trendcijfers gepubliceerd op het landelijke Corona Dashboard, inclusief een uitsplitsing naar veiligheidsregio's.
- Het aantal gepubliceerde studies rond COVID-19 en gedrag is inmiddels groot. De Corona Gedragsunit beoordeelt er zo'n 500 per week, waarvan een deel nog in pre-print fase (dat wil zeggen nog zonder peer-review). Veel onderzoek betreft mentale gezondheid. Er is toenemende aandacht voor onder andere (risico)communicatie, testen, quarantaine en vaccinatie.
- Door de toenemende aandacht voor gedrag in de pandemie, is de gedragsunit veel in het nieuws geweest en wordt haar gedragsexpertise intensiever betrokken bij de voorbereiding van campagnes en persconferenties.

2.1 Activiteiten in de periode 25 september – 5 november

- De zevende ronde vragenlijstonderzoek en de zevende ronde van interviews zijn uitgevoerd.
- Het literatuuronderzoek is een continu proces. Op verzoek van het OMT is begin oktober een actualisatie op de mondkapjesliteratuur uitgevoerd.
- Ook heeft de gedragsunit voor het beschrijven van gedragsregels door het OMT een template opgeleverd op verzoek van de collega's van het LCI.
- Ten behoeve van een geïntegreerde memo over thuisquarantaine zijn verdiepende analyses uitgevoerd op vragenlijstresultaten en is ingezoomd op dit thema in de interviews. Het streven is om deze eerste versie van deze memo gelijktijdig met de definitieve 8^e beleidsrapportage op te leveren.
- Het driewekelijkse trendonderzoek gedrag ten behoeve van het Corona dashboard is 2 keer uitgevoerd.
- Twee trainingsdagen met focus op benutten gedragsexpertise bij het vormgeven van communicatie bij 4G gemeenten en NKC.
- Er zijn diverse presentaties verzorgd vanuit de gedragsunit. Meer details hierover volgen in de definitieve beleidsrapportage.

Uitgebreide rapportages van de resultaten zijn online te vinden:

Vragenlijstonderzoek: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden>

Verdiepende interviews: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>

Literatuurverkenningen: <https://www.rivm.nl/gedragswetenschappelijke-literatuur>

Geïntegreerde memo's: [Kennisintegratie gedragsonderzoek | RIVM](#)

2.2 Resultaten zevende vragenlijstronde

Van 30 september t/m 4 oktober vond de zevende ronde van het vragenlijstonderzoek van het RIVM en de GGD-en plaats. Dat was direct na de persconferentie van 29 september en vóór de nieuwe maatregelen van 13 oktober. Aan dit onderzoek hebben in totaal 47.740 mensen meegedaan van 16 jaar en ouder. De samenstelling van de deelnemersgroep is vrijwel vergelijkbaar met de vorige rondes. De trends die over de zeven meetrondes heen gepresenteerd worden zijn gebaseerd op deelnemers die aan alle zeven meetrondes hebben meegedaan, het cohort. Dat zijn 21.510 respondenten. De resultaten die over meetronde zeven gepresenteerd worden, zijn gebaseerd op alle 47.740 respondenten die in deze ronde meededen en kunnen daarom afwijken van de cijfers die in de trends gepresenteerd worden.

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste resultaten van ronde 7. Voor meer details verwijzen we naar de uitwerking op de [website](#) van het gedragsonderzoek. Informatie over thuisblijven en quarantaine komt uitgebreider aan bod in een geïntegreerde memo die binnenkort wordt opgeleverd.

- In lijn met het stijgend aantal besmettingen, maken meer mensen zich zorgen over het coronavirus (51% ten opzichte van 44% in de vorige meetronde in augustus). Respondenten schatten de kans om zelf besmet te raken hoger in (18%, was 10% in augustus). Een grote meerderheid (93%) zou het (heel) erg vinden om iemand anders te besmetten; dit cijfer is stabiel over alle meetrondes.
- Tussen ronde 1 t/m 5 zagen we een gestage afname van mentale klachten; in ronde 6 was een lichte stijging te zien die zich door heeft gezet in ronde 7. Dit geldt ook voor eenzaamheid. Bij deze trends moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk seizoenseffect.

- Het aantal mensen met klachten die op een besmetting met het coronavirus zouden kunnen wijzen is deze ronde hoger dan bij de vorige ronde (35% vergeleken met 26% vorige ronde). Het percentage dat zich laat testen bij nieuwe klachten is gelijk gebleven (42%). Binnen het cohort is het draagvlak voor testen bij klachten ten opzichte van de vorige ronde licht afgenomen (van 83 naar 76%) en mensen zien deze maatregel als wat minder effectief (van 86 naar 79%). 64% van de deelnemers vindt het (heel) makkelijk om zich te laten testen bij klachten; bij de vorige ronde was dit nog 75%. Belangrijk hierbij is om te signaleren dat draagvlak voor testen geen goede voorspeller blijkt te zijn van daadwerkelijk testgedrag.
- Verschillende maatregelen zijn gericht op het verminderen van (fysiek) nabije contacten: drukte vermijden, zoveel mogelijk thuiswerken, afstand houden. Het draagvlak voor deze maatregelen is hoog (respectievelijk 94, 77, en 92% staat achter deze maatregelen). Een grote meerderheid (90-95%) is ook overtuigd dat deze maatregelen goed helpen. Afstand houden lijkt ten opzichte van de vorige ronde in de meeste situaties iets beter nageleefd te worden. Deelnemers ervaren ook dat anderen in hun omgeving vaker afstand houden. De helft van de deelnemers vindt het over het algemeen (heel) makkelijk om afstand te houden, en 31% zegt het (heel) moeilijk te vinden. Voor drukte vermijden zijn de cijfers ongeveer gelijk met de vorige meetronde: 48% van de deelnemers zegt in de afgelopen week op een plek te zijn geweest waar het te druk was om afstand te houden en 27% daarvan keerde vervolgens weer om.
- In bepaalde situaties moeten mensen thuis blijven en mogen geen bezoek ontvangen. Een groot deel van deze respondenten lijkt de thuisquarantaine niet op te volgen. Bij een positieve coronatest wordt de thuisquarantaine echter het beste nageleefd. Bij degenen die zelf positief zijn getest, rapporteert 79% thuis te blijven en 93% geen bezoek te ontvangen. Bij degenen die een huisgenoot hebben die positief is getest, rapporteert 61% thuis te blijven. Thuisblijven bij klachten en na terugkeer uit een oranje of rood gebied worden het minst goed nageleefd. Van de deelnemers met verkoudheidsklachten die (waarschijnlijk) niet komen door een onderliggende aandoening geeft 29% aan niet naar buiten te zijn geweest, en van de deelnemers die terugkeren uit een oranje of rood gebied rapporteert slechts 27% niet buiten te zijn geweest. Verdiepende analyses over thuis blijven en quarantaine worden opgenomen in een geïntegreerde memo die binnenkort wordt opgeleverd.
- Hoewel het draagvlak voor de maatregelen onverminderd hoog is en zelfs iets toeneemt, zijn deelnemers kritischer over de manier waarop de overheid de coronacrisis aanpakt. Van de deelnemers vindt 84% dat de overheid haar best doet het goed te doen. Vergeleken met het voorjaar, is er echter een forse daling in het aantal deelnemers dat denkt dat de overheid alle benodigde informatie gebruikt (van 73% begin mei naar 58% begin oktober), de belangrijke personen betreft van 83 naar 70%), en besluiten goed toelicht (79% in mei naar 57%). Dit is ook terug te zien in het aantal mensen dat sommige maatregelen onlogisch of moeilijk te begrijpen vindt: 55% is het met die stelling eens. Let op: deze cijfers zijn van voor de persconferentie op 13 oktober.

2.3 Resultaten zevende interviewronde

2.4

In deze ronde zijn in de week van 19 oktober twee typen interviews gevoerd. Een deel is gevoerd met 57 deelnemers die vanwege klachten of een positieve COVID-19-uitslag in thuisisolatie zouden moeten. Daarnaast is met 14 deelnemers die al 7 rondes deelnemen aan het vragenlijstonderzoek (het interviewcohort) gereflecteerd op de gehele coronaperiode. In deze interviews is stil gestaan bij veranderingen in de tijd in houding ten opzichte van de maatregelen (attitude), in hoe het mensen vergaat (gevoel) en in veranderingen in naleving van de maatregelen (gedrag). Uitgebreidere

verslaglegging hiervan volgt in november 2020 via <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>. Ook is met het cohort vooruit gekeken naar de herfst/winter en de feestdagen. De resultaten van de vooruitblik door het cohort en een eerste indruk van de interviews over thuisisolatie en quarantaine staan hieronder samengevat.

Blik op de toekomst: herfst- en winterperiode

Het merendeel van de 14 respondenten uit het interviewcohort geeft aan de maatregelen nog wel vol te kunnen houden nu deze nog langere tijd van kracht zullen zijn ('daar heb je weinig keuze in' en 'het zal moeten'). Een enkeling weet nog niet hoe lang hij/zij het vol gaat houden of geeft aan dat volhouden wel steeds lastiger wordt. Er is ook een handjevol geïnterviewden dat aangeeft de situatie gewoon te accepteren ('het is zoals het is'). Bijna de helft van de geïnterviewden geeft aan dat de herfst en winter een lastige periode gaat worden. De één geeft aan dat de herfst en winter namelijk ook het griepseizoen is, de ander is bang voor nog strengere maatregelen of geeft aan er tegenop te zien omdat de situatie steeds langer duurt.

Blik op de toekomst: feestdagen

De meeste van de 14 geïnterviewden vinden het jammer of vervelend dat het dit jaar niet mogelijk is om de kerstdagen te vieren zoals ze gewend zijn. Voorbeelden van hun reacties zijn: 'het zal anders zijn, minder feestelijk', 'als het nodig is, is het nodig en moet je het thuis gewoon zo gezellig mogelijk maken', 'ik denk niet dat het aan gezelligheid inboet, want gezelligheid moet je zelf maken'. Ze beseffen dat de kerstdagen in aangepaste vorm zullen moeten worden ingevuld en geven met voorbeelden aan waar ze aan denken: 'we kiezen gewoon voor een intiem gezelschap', 'de ene dag gezellig samen met ons eigen gezin en de volgende dag even langs mijn ouders', 'we hebben met een ander koppel al een accommodatie gereserveerd, maar als dat tegen die tijd niet kan dan vieren we het met ons vieren gewoon thuis', 'we kijken tegen die tijd wel of we er iets van kunnen maken, eindelijk eens een rustige kerst' en 'tijdens de kerst ga ik wel flexibeler om met het bezoekersaantal van drie mensen thuis uitnodigen'.

Naast gedachten over hun eigen kerst spreken sommigen zich ook uit over effecten voor de samenleving: 'het wordt heel saai en voor veel ouderen heel eenzaam', 'ik weet niet hoe ze dat in grotere families moeten gaan doen', 'het vraagt heel wat, zeker met de oplopende spanning in de samenleving, maar als je duidelijk maakt dat het echt noodzakelijk is, kun je veel verwachten van een samenleving'.

De volledige resultaten van de interviews worden opgenomen op de website van het RIVM, onder <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>.

Thuisblijven: quarantaine en thuisisolatie

Mensen met klachten (n=34):

- Uit interviews blijkt dat mensen met klachten extra voorzichtig zijn en bij het naar buiten gaan risico's zo veel mogelijk proberen te vermijden (hond uit laten 's avonds laat, geen boodschappen doen). Let op: deze mensen zijn niet getest of wachten op een testuitslag.
- Van de mensen met klachten die thuis moeten blijven, geven mensen onder andere aan dat ze naar buiten zijn gegaan omdat ze naar de teststraat gingen (=wenselijk).
- Andere genoemde redenen om naar buiten te gaan zijn om te bewegen, omdat buitenlucht gezond is (fysiek en mentaal), externe druk van de werkgever of financiële noodzaak.
- De informatie over wat wie wanneer wel en niet mag is volgens de respondenten onduidelijk en soms tegenstrijdig.

Mensen met een positieve testuitslag (n=23) :

- Een ruime meerderheid van de mensen die positief test blijft binnen.
- Stigma speelt een rol bij mensen die een positieve testuitslag hebben ontvangen (vies of schuldig voelen, gestigmatiseerd door anderen).
- Aan het einde van de quarantaine periode, wanneer mensen geen klachten meer ervaren, gaan sommigen naar buiten voor een frisse neus omdat ze aangeven dit nodig te hebben om zich goed te voelen.
- Bij de geïnterviewden is onduidelijkheid over wanneer je klachtenvrij bent en sommigen blijven daardoor langer binnen dan de thuisisolatie regels vragen.

De genoemde redenen om naar buiten te gaan – zowel met klachten als een positieve testuitslag - kunnen worden onderverdeeld in onderstaande zeven categorieën:

- Lage risico-inschatting; kans om Covid-19 te hebben is laag
- Lage risico-inschatting; kans om Covid-19 te verspreiden is laag
- Voor eigen (mentale) gezondheid
- Praktische zaken zoals boodschappen doen of naar de teststraat
- Werk / sociale druk
- Acceptatie risico
- Onjuiste interpretatie regels
-

2.5 Literatuuronderzoek

Er is in de afgelopen 6 weken literatuuronderzoek gedaan ten behoeve van de geïntegreerde memo over thuisblijven en quarantaine.

Daarnaast is begin oktober is bij VWS en het OMT vanuit de gedragsunit een tussentijdse update opgeleverd over gedrag en mondkapjes in de publieke ruimte. Dit document bevat een kort overzicht van literatuur naar gedrag bij mondkapjes en aanbevelingen vanuit een bijeenkomst van de gedragsunit en haar wetenschappelijke adviesraad (WAR). Omdat het document in zeer korte tijd is opgesteld bevat het geen systematische review van de literatuur en is het dan ook geen officiële publicatie. Hieronder volgen enkele hoofdpunten uit deze update:

- Er is vanuit de literatuur geen bewijs gevonden voor het optreden van schijnveiligheid en daaruit volgend risico-compenserend gedrag (dat mondkapjes dragen leidt tot minder afstand houden) dan wel een signalerend effect (waarbij het mondkapje fungeert als signaal naar anderen, zodat er meer afstand gehouden wordt). Dit geldt in de publieke ruimte onder zowel vrijwillige als verplichte condities. Het beschikbare onderzoek laat geen verband zien tussen een mondkapje dragen en afstand houden, of een zeer klein (waarschijnlijk verwaarloosbaar) positief effect. Er is in verschillende onderzoeken wel een duidelijk verband gevonden tussen het dragen van een mondkapje en minder risicovol aanraken van het gezicht (in de T-zone: ogen, neus, mond).
- Uit de literatuur blijkt dat veel mensen zijn geneigd een advies/verplichting tot mondkapjes dragen na te leven. De mate waarin mensen de medisch experts vertrouwen, deze experts mondkapjesgebruik aanbevelen, het virus als een dreiging wordt gezien en mondkapjes als een effectieve methode zien om die dreiging het hoofd te bieden (en zichzelf en/of anderen te beschermen), lijkt samen te hangen met het gebruik van mondkapjes.
- Voor een effectieve uitrol van een advies en naleving (in algemene zin), en mondkapjes in het bijzonder, zijn volgens de WAR twee dingen vooral belangrijk:
 - 1) Duidelijk en concreet advies is betreffende het correct gebruik van mondkapjes (#HoeDan?)
 - 2) Duidelijke en concrete uitleg van het waarom en de effectiviteit van mondkapjes (#WaaromDan?)
-
- **Literatuurdatabase gedragsunit**

- Sinds maart wordt de wetenschappelijke literatuur rond COVID-19 en gedrag bijgehouden in een database. Wekelijks worden er ongeveer 500 nieuwe gepubliceerde studies beoordeeld en gecategoriseerd wanneer deze relevant wordt bevonden. Daarnaast wordt de pre-print literatuur gescand. In de database staat zowel COVID-19 specifieke gedragsliteratuur (pre-print en gepubliceerd) en (in mindere mate) relevante literatuur over eerdere pandemieën en ziektes. Er zijn zowel onderwerp-specifieke als bredere studies en reviews waarin meerdere gedragsonderwerpen worden onderzocht of behandeld. Inmiddels zijn op basis van deze literatuur verschillende memo's geschreven, onder andere op verzoek van VWS, en gepubliceerd op <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/literatuur>.
-
- Daarnaast wordt geanticipeerd op toekomstige vragen, zoals mentale gezondheid / kwaliteit van leven, vaccinatiebereidheid en versoepeling.
-
- **Onderwerpen in literatuurdatabase corona & gedrag**
- In de database staat een grote variatie aan onderwerpen. Hieronder volgt een greep van de belangrijkste thema's in de database. Op dit moment bestaat 39% van de artikelen in de database uit onderzoek gerelateerd aan mentale gezondheid; vooral depressie, eenzaamheid en stress zijn veel voorkomende onderwerpen. Gerelateerd aan mentale gezondheid wordt er veel gepubliceerd over emoties, met name angst. Daarnaast is er veel onderzoek onder zorgpersoneel, met name over hun (mentale) welzijn. Ook lijkt er meer onderzoek te komen over (risico)communicatie en de invloed van (social) media. Er is in literatuur naast veel aandacht voor mentale gezondheid, ook toenemend aandacht voor contactopsporing, testen, quarantaine en vaccins.
-

Thema's en (subthema's) in literatuur database (aantal artikelen)

- Belang van gedrag en gedragswetenschappen bij Covid-19 (48; waarvan 13 reviews)
- Maatregelen:
 - Handen wassen (13)
 - Afstand houden (fysiek afstand, social distancing, 155)
 - Mondkapjes (determinanten (17), correct gebruik (8), gevolgen (13), beleid (19))
 - Thuisquarantaine en isolatie (116)
- Naleving (72)
- Testen (determinanten en gevolgen op gedrag, 34)
- Zelftesten (determinanten en gevolgen op gedrag, 44)
- Vaccins (determinanten, uptake, anti-vaccin, interventies, 57)
- (Risico)communicatie (69)
- Versoepelen (waaronder werk, en in bredere zin, 32)
- Applicaties en technologie (privacy, reviews, theorie, covid contactopsporing, 90)
- Mentale gezondheid (585)
- Determinanten van gedrag (162)
 - waaronder risicoperceptie (18), vertrouwen (30), kennis, houding (33), emoties/angst (78)
- Doelgroep specifieke studies (jongeren (50), ouderen (44), ouders/kinderen (21))
-
-
-
-
-

2.6 Corona Dashboard gedrag

2.7

In de zomer van 2020 zijn werkzaamheden gestart met als doel om landelijke en per veiligheidsregio representatieve gedragsindicatoren op het Landelijk Dashboard te presenteren. Het Corona dashboard bevat ontwikkelingen (trends) ten aanzien van de naleving van en het draagvlak voor de gedragsregels, bijvoorbeeld de mate waarin men in staat is drukte te vermijden, de mate waarin men zich aan de 1,5 meter regel houdt en de bereidheid om zich te laten testen.

Momenteel wordt er achter de schermen gewerkt aan het opzetten van het (zoveel mogelijk geautomatiseerde) proces om gedragsindicatoren op het landelijke dashboard te plaatsen.

Voor de gegevensverzameling wordt gebruik gemaakt van het onderzoekspanel NIPObase, een representatief onderzoekspanel in Nederland. Deze steekproefbron bevat bijna 97.000 personen van 12 jaar en ouder die kunnen worden benaderd. Vanwege deze omvang, in combinatie met de samenstelling van het panel en de hoge responscijfers (50 à 60%), biedt dit de mogelijkheid om een groot aantal metingen met onafhankelijke en representatieve steekproeven uit te voeren en daarnaast nog extra aanvullende tussentijdse metingen uit te voeren. Veel achtergrondkenmerken van de panelleden zijn vooraf bekend, zodat steekproeven kunnen worden getrokken op basis van achtergrondkenmerken als sekse, leeftijd, opleidingsniveau en (veiligheids)regio.

Er vindt elke drie weken een meting plaats naar de beleving van de corona gedragsregels en de naleving van deze regels. De metingen vinden plaats vanaf eind september 2020 met een geplande looptijd van een jaar en een no-go moment in februari 2021. Indien nodig kunnen extra tussentijdse metingen worden uitgevoerd.

De steekproef (N=5.000) richt zich op representativiteit (sekse, leeftijd en opleidingsniveau) op het niveau van veiligheidsregio's, met steekproefgrootten van gelijke omvang (N=200 per veiligheidsregio per meting). In vrijwel alle veiligheidsregio's kan in deze aantallen worden voorzien, behalve in de Zaanstreek (maximaal n=180 per meting) en in de Gooi en Vechtstreek (maximaal n=110 per meting).

De vragenlijst voor dit onderzoek is korter dan die van het vragenlijstonderzoek dat elke 6 weken wordt uitgevoerd onder ca. 50.000 respondenten. Beide vragenlijsten zijn op elkaar afgestemd. De vragen richten zich op de basismaatregelen die de overheid heeft bepaald, te weten:

- Werk thuis, tenzij het niet anders kan
- Houd 1,5 meter afstand
- Vermijd drukke plekken
- Was vaak je handen
- Hoest en nies in je elleboog
- Draag een mondkapje in publieke binnenruimtes
- Draag een mondkapje in het OV
- Ontvang maximaal x¹ personen thuis per dag
- Bij klachten: blijf thuis
- Bij klachten: laat je testen

De eerste twee metingen hebben inmiddels plaatsgevonden (start 29 september). De beoogde aantallen zijn bij de eerste twee metingen behaald. De respons van meting 2 bedroeg 5262 deelnemers. Daarvan is 51,4% vrouw. De verdeling over de leeftijdscategorieën is als volgt: 6-24 jaar

¹ Het aantal varieert op basis van het op dat moment geldende maximum.

(12,1%), 25-39 jaar (23,9%), 40-54 jaar (27,6%), 55-69 (24,2%) en 70+ (12,1%). De verdeling van de opleidingsniveaus zijn laagopgeleiden (25,1%), midden opgeleiden (39,5%) en hoog opgeleiden (35,4%).

Het publicatiemoment van de eerste twee metingen is vastgesteld op 12 november 2020. De derde meting zal daar relatief snel achteraan komen; afname staat gepland van 10 t/m 16 november.

De cijfers die op het landelijk dashboard worden gepresenteerd zijn (trends in) het naleven en draagvlak van de basis gedragsregels. Landelijk zijn er uitsplitsingen mogelijk naar leeftijd, geslacht en opleiding en uiteraard naar veiligheidsregio's.

Advisering

- Naar aanleiding van een vraag van de gemeente Den Haag over hun campagne, is een dag voor crisis- en communicatiemanagers van de 4 grote gemeentes georganiseerd, waarbij gedragswetenschappelijke inzichten zijn aangereikt om de de communicatiestrategie van de 4G mee te onderbouwen, ten aanzien van woordvoering en campagnes. Dit heeft geleid tot een intensievere samenwerking tussen deze gemeenten.
- De gedragsunit heeft op verzoek de ondersteuning van het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie geïntensiveerd. Zij brengt gedragskennis in bij voorbereiding van campagnes en persconferenties en heeft op 5 november een soortgelijke dag als voor de G4 verzorgd bij het NKC waar ook vertegenwoordigers van uitvoerende campagne bureaus aan hebben deelgenomen.
- Het op verzoek van de SG's van VWS en Financiën afgelopen maanden opgerichte Rapid Response Team doet met regelmaat een beroep op gedragsexpertise van het RIVM bij het ontwikkelen en uitwerken van ideeën voor interventies gericht op bevorderen van betere naleving van de geldende gedragsregels.
- Ook in de voorbereiding en ondersteuning van OMT vergaderingen wordt een beroep gedaan op de gedragsunit. Zo is recent een template opgeleverd voor het helder en eenduidige beschrijven van gedragsadviezen inclusief onderbouwing, zijn onderzoeksresultaten over gedragsaspecten bij mondkapjes gebruik geactualiseerd en zijn cijfers over thuisblijven nader geduid.
-

3. Corona Gedragsunit in het nieuws

De roep uit diverse hoeken van de samenleving om gedragswetenschappen een duidelijker plek te geven in het bepalen van de gedragsmaatregelen, hebben veel aandacht gegenereerd voor het werk van de Corona Gedragsunit. Ook in de Tweede Kamer zijn eind november vragen gesteld over de toepassing van gedragskennis en is begin november een motie ingediend om thuisblijven te bevorderen. Minister De Jonge verwees in de beantwoording van Kamervragen naar de kennis van de gedragsunit die door het ministerie van VWS wordt benut.

De resultaten van de Corona Gedragsunit zijn in het nieuws gekomen via diverse media, waaronder kranten als Volkskrant, Financieel Dagblad, Groene Amsterdammer, Trouw; via online nieuwssites als NOS.nl en door radio-interviews met onder andere BNR. Hierbij was met name aandacht voor de rol van de gedragsunit in het delen van gedragskennis en over het naleven en volhouden van de gedragsmaatregelen.

Bij deze een overzicht van de media-uitingen (inclusief achterliggende url's) waar medewerkers van de gedragsunit of leden van de onafhankelijke Wetenschappelijke Adviesraad van de gedragsunit bij betrokken waren, dan wel waarin verwijzingen waren opgenomen naar onderzoeksresultaten van de gedragsunit.

- [Aankondiging boek 'Psychological insights for understanding Covid-19 and health' \(dec. 2020\) van o.a. Robbert Sanderma \(WAR\)](#)
- [Artikel op nu.nl met 5.1.2e 5.1.2e \(WAR\) over ontbrekende aspecten in de discussies rondom de coronamaatregelen](#)
- [Interview 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e voor Issuemakers over gedragswetenschap en de gedragsunit](#)
- [Artikel in de Groene Amsterdammer over het RIVM en de gedragsunit](#)
- [Artikel in de Volkskrant over het effect van de maatregelen](#)
- [Artikel in Elsevier 'Ons gedrag onder een vergrootglas'](#)
- [Interview 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e voor Financieel Dagblad over de grote gedragsverandering](#)
- [Interview met 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e voor NEMO Kennislink over de geleerde lessen van de coronacrisis voor klimaatbestendig gedrag](#)
- [Artikel in Trouw over de redenen waarom de cijfers niet dalen](#)
- [Interview 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e \(WAR\) met BNR over de rol van het kabinet bij het naleven van gedragsmaatregelen](#)
- [Nieuwberichten vanuit de gedragsunit op RIVM.nl](#)
- Hugo de Jonge benoemt de gedragsunit en inzet van gedragsexpertise in het Kamerdebat van 28 oktober
- [Artikel in NRC met 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e \(WAR\) over de nieuwe maatregelen vanaf 4 november](#)
- [Radio uitzending Dit is de Dag – met deelname van 5.1.2e over de volhouden van de naleving & benoemen van eenzaamheid](#)

4. Blik vooruit komende weken

- De 8^e meting van de gedragsvragenlijst loopt van 11 tot 15 november en publicatie zal plaatsvinden op 27 november.
- De 8^e interviewronde wordt begin december uitgevoerd.
- De derde en vierde meting trendonderzoek gedrag en draagvlak voor opname op het Corona Dashboard vinden plaats tussen begin november en begin december. Publicatie van de resultaten van de eerste 2 metingen op het Corona Dashboard wordt 12 november verwacht.
- De eerste inspirerende voorbeelden #Hoedan verschijnen vanaf eind november online.
- De geïntegreerde memo Thuisisolatie/Quarantaine wordt in november afgerond. Het streven is deze memo mee te sturen met de definitieve beleidsrapportage.
- Vanuit NKC/Rijksoverheid is gevraagd om een actualisatie van de gedragstaxonomie, waarin de huidige gedragsregels worden beoordeeld op een aantal criteria, waaronder duidelijkheid, complexiteit en uitvoerbaarheid. Dit advies wordt in de tweede week van november opgeleverd.
- Workshop vanuit de gedragsunit op Dag van het gedrag: 'Gedrag van gedragswetenschappers'
- Kennisverspreiding – onderzoek onder communicatie- en crisismangers van gemeenten, GGD-en veiligheidsregio's over de ervaringen met kennisproducten van de gedragsunit en wensen en behoeften voor de toekomst.
- De volgende beleidsrapportage wordt opgeleverd op 14 januari 2021.

5.1.2e 5.1.2e, 5.1.2e 5.1.2e & 5.1.2e 5.1.2e
RIVM Corona Gedragsunit